

DOI: 10.51728/ZRIPF202501012H

Stručni članak

Professional paper

Primljeno 02.07.2025.

Prof.dr.sc. Safet Husejnović
Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
safethus@hotmail.com

POJMOVI *FIKHU-L-HAREKE* I *FIKHU-L-EVRAK* U TEFSIRSKIM DJELIMA SEJIDA KUTBA

Sažetak

Sejid Kutb čuveni je islamski učenjak i vizionar, posebno poznat po životnom djelu "U okrilju Kur'ana". U tom čuvenom tefsirskom djelu on iznosi svoj stav prema fikhu i spominje pojmove koji do tada nisu bili poznati, kao što su: fikhu-l-hareke – dinamički fikh i fikhu-l-evrak – fikh na papiru (zapisani fikh), tj. statični fikh. Kutb smatra da se kur'anski tekst ne može shvatiti u vakumu, nego u dinamičnom odnosu – u djelovanju, akciji i aktivizmu. Ljudska komponenta ne smije biti izvor islamskog prava, ali treba da bude u vezi s doktrinom – akaidom. Sve rasparave o fikhu su bezuspješne zato što zajednica muslimana više nije u sastavu hilafeta, koji više ne postoji.

Primarni cilj rada je da se objasni značenje izraza (sintagmi) fikhu-l-hareke – dinamički fikh i fikhu-l-evrak-fikh na papiru (zapisani fikh), navedu kritike koje su upućene u vezi sa šerijatskim pravom i odgovori na spomenute kritike. Na osnovu relevantnih podataka može se zaključiti da su optužbe upućene Kutbu u vezi s razumijevanjem islamskog prava preoštre i tendenciozne, te da rezultat nedovoljnog poznavanja okolnosti i prilika u kojima su pisana njegova djela.

Ključne riječi: Kur'an, tefsir, šerijat, fikh, propis, fikhu-l-hareke, fikhu-l-evrak.

Uvod

Biografski podaci o Sejidu Kutbu

Sejid Kutb rođen je 1324. hidžretske/1906. godine, u mjestu Muša, nedaleko od Asjuta, u gornjem dijelu Egipta. (Adilović, 2003: 292)

Osnovno i srednje obrazovanje završio je u rodnom mjestu, a Prirodno-matematički fakultet u Kairu 1933. godine. Nakon završenih studija radio je kao profesor, a onda se zaposlio u Ministarstvu obrazovanja. Ministarstvo obrazovanja 1948. godine šalje ga u Sjedinjene Američke Države radi upoznavanja s tamošnjim profesorima i metodom obrazovanja, kako bi potom pozitivna iskustva prenio u egipatski sistem obrazovanja. U Americi ostaje nešto više od dvije godine, te se, po vlastitoj želji, 1951. godine vraća u Egipat. Odmah se priključuje Muslimanskoj braći s takvim žarom da je tu godinu smatrao svojim novim rođenjem. Sejid Kutb s grupom mladih egipatskih oficira revolucionara, na čelu sa Džemalom Abdunasikom, učestvovao je u revoluciji 1952. godine. Bio je generalni sekretar Revolucionarog savjeta, a onda je to mjesto ustupio u Džemalu Abdunasiru. Kasnije se razišao sa Slobodnim oficirima. U oktobru 1954. godine dešavaju se velike narodne demonstracije, čiji cilj je bilo obaranje vlade. Abdunasir novonastalu situaciju uzima kao izgovor da se konačno obračuna s pokretom Muslimanska braća. Kutb je uhapšen i osuđen na petnaest godina zatvora. Prije odlaska u zatvor bio je napisao više od polovine svog najpoznatijeg djela: *Fi zilali-l-Kur'an (U okrilju Kur'ana)*, tj. čuvenog komentara Kur'ana. U zatvoru ga je uspio dovršiti i dostaviti svojim saradnicima. Taj tefsir izazvao je izuzetno interesovanje, ne samo u Egiptu nego i u inostranstvu. Rezultat toga je bio inicijativa tadašnje iračke uleme za njegovo oslobođenje, koju je egipatskom predsjedniku Džemalu Abdunasiru prenio Abduselam Arif, tadašnji irački predsjednik, prilikom posjete Egiptu. Abdunasir je tu inicijativu privatio i krajem 1964. godine, nakon desetogodišnjeg boravka u zatvoru, oslobodio je Kutba. Kutb je tada nastavlja da se obrazuje, ali ni to nije dugo trajalo. Ponovo je zatvoren početkom augusta 1966. godine, kada je njemu i dvojici njegovih saradnika iz pokreta Muslimanska braća izrečena smrtna kazna. Uz njega su

osuđeni i Muhamed Jusuf Hevaš i Abdulfetah Ismail. U zoru 22. augusta 1966. godine, u krugu kairskog zatvora, nad njim i njegova dva saradnika izvršena je smrtna kazna.

Naučni i književni opus Sejida Kutba

Sejid Kutb ostavio je veliki broj djela iz oblasti tefsira, književnosti, književne kritike i sociološke misli u islamu. Negov naučni i književni opus vrlo je bogat. Iz tog bogatog opusa izdvajaju se djela:

- *Et-tasviru'l-fenni fil-Kur'ani* (Način izražavanja u Kur'anu)
- *Mešahidu'l-kijameti fil-Kur'ani* (Prizori Sudnjeg dana u Kur'anu)
- *Fi zilali'l-Kur'an* (U okrilju Kur'ana)
- *El-adaletu'l-alemi vel-islam* (Islam i svjetski mir)
- *Mareketu'l-islami ve'r-re'smalijje* (Borba između islama i kapitalizma)
- *El' džedidu fil-lugati* (Novo u jeziku)
- *Me'alimun fit-tariki* (Manifest Muslimanske braće)
- *El-medinetu'l-meshura* (Začarani grad)
- *Eš-šatiu'l-medžhulu* (Nepoznata obala, zbirka poezije)

Prva tri djela su iz oblasti tefsira. Među njima najvažnije je djelo *Fi zilalil-Kur'an* (U okrilju Kur'ana), kojim je Sejid Kutb obilježio naše vrijeme, našu epohu. (Ramić, 2000: 9)

Pojmovi *fikhu-l-hareke* i *fikhu-l-evrak* u djelima Sejida Kutba

Filološki termin *fikh* znači: znanje, razumijevanje, oštroumnost. (Fejrazabadi, 1995: 1126)

U skladu s tim je razumijevanje hadisa u kojem Poslanik, s.a.v.s., upućuje dovu za Ibn 'Abbasu;

وَضَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ بَيْنَ كَتِفَيْ فَقَالَ: اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ

Podari mu razumijevanje vjere i poduči ga te'vilu (pravilnom razumijevanju vjere). (Hanbel, 2009: III/272)

Terminološki, za muslimane ovaj pojam ima dva značenja. U prvom slučaju označava *poznavanje praktičnih šerijatskih propisa, s njihovim argumentima*, dok se, u drugom, upotreba pojma *fikh* odnosi na *šerijatske propise*. (Tuhmaz, 2002: 12)

Termin *hareke* implicira; *kretanje, suprotno mirovanju, kao kretanje oblaka*. (Fejrazabadi, 1995: 842)

Terminološki, ovaj pojam obuhvata *skupinu nužnih materijalističkih činilaca koji teže ukidanju džahilijeta i uspostavljanju islamskog društva*. (Berekat, 1998: 128)

Kutb konstatuje da je *fikh* (zakon na onaj način kako je razvijen u čovjekovoj primjeni šerijata) arena promjene, sredstvo pomoću kojeg muslimani mogu reinterperirati neprolazne propise da bi ih učinili autentičnim za savremeni život, njegove potrebe i probleme. Dok je šerijat koji je ozakonio Bog, vječan i nepromjenljiv, dotle je *fikh* stvoren posredstvom čovjeka unutar bavljenja specifičnim situacijama. Prema tome, prvobitni model islamskog društva "nije i konačna vizija tog društva...postoje vizije islamskog društva koje su uvijek nove". Jedinstvenost islamske vizije je u tome što je ona uokvirena šerijatom koji je tu viziju stvorio, dok su drugi pravni i društveni sistemi u skladu s lokalnim, vremenskim potrebama i njima odgovaraju. Bezvremena i apsolutna osobenost šerijata osigurava da će novi *fikh*, mjerodavan za događaje sadašnjosti, biti prepoznatljiv i originalan. (Karić, 1997: II/137)

Sejid Kutb i njegov tefsir *U okrilju Kur'ana*, poznat je po upotrebi termina koje nisu koristili prethodni islamski učenjaci. To su pojmovi iz različitih oblasti islamskih nauka kao što su *fikh*, *tefsir*... Neki od tih termina su *fikhu-l-hareke* i *fikhu-l-evrak*.

U okviru tumačenja 55. ajeta sure *Jusuf* govori se o spomenutoj podjeli fikha. Naime, Uzvišeni Allah veli:

قَالَ أَجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ

"Postavi me" – reče – "da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan."

Uvidom u ovaj ajet postavlja se pitanje: Zar riječi Jusufa, a.s., **"Postavi me" – reče – "da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan."**

ne sadrže dvije zabrane u islamu;

a) traženje položaja i vlasti što je zabranjeno Poslanikovim, s.a.v.s., govorom: *Mi ne postavljamo na vlast onoga koji traži vlast niti onoga koji je pohlepan za njom.* (Buharija, 2016: VII/401., br. hadisa 7149)

b) samohvala i samoreklama što je zabranjeno riječima Uzvišenog: **Zato se ne hvališite bezgrešnošću svojom.** (*Nedžm*, 32)

Ovdje odgovor nije da su propisi koji su ustanovljeni u vrijeme Muhameda, s.a.v.s., nisu bili utvrđeni u periodu Jusufa, a.s., i da sistemska i administrativna pitanja nisu jedinstvena kao temelji vjerovanja koji su stabilni i nepromjenljivi za svakog poslanika, s.a.v.s. Međutim, ovdje su drugi razlozi koje je neophodno saznati kako bi se spoznao metod argumentacije iz izvora i tekstova i kako bi metodologija islamskog prava i pravne odredbe primili izvornu dinamičku prirodu koja je zaustavljena u umovima pravnika i rezonovanju cjelokunog šerijatskog prava u stoljećima bezvoljnosti i neaktivnosti.

Islamsko pravo nije nastalo u praznom prostoru nego se pojavilo u muslimanskom društvu, susrećući se s potrebama realnog života. Naime, islamsko pravo nije bilo pokretač muslimanskog društva već je muslimansku zajednicu konkretnim kretanjem i u suočavanju s potrebama islamskog života kreiralo islamsko pravo. Te dvije činjenice nužne su za razumijevanje islamskog prava i pravnih normi. Oni koji pokušavaju da primijene šerijatske propise kao da su nastali u praznom prostoru, da nisu istinski pravници i površno spoznaju prirodu prava i vjerskih propisa.

Obrazlažujući te pojmove Kutb kaže:

"Dinamički fikh (fikhu-l-hareke) temeljno se razlikuje od fikhu-l-papira (fikhu-l-evrak) premda se on oslanja na tekstove na koje se oslanja i iz kojih i fikh papira. Dinamički fikh uzima u obzir i stvarnost u kojoj su objavljeni tekstovi i formulirani propisi. On smatra da ta stvarnost zajedno sa tekstovima i propisima čini jednu konstrukciju čiji su elementi nerazdvojni. Ako se elementi te konstrukcije razdvoje, ona gubi svoju prirodu i remeti se njena struktura. Stoga ne postoji nijedna pravna norma koja je samosvojna i neovisna, koja bitiše u praznom prostoru, u kojoj se ne oličavaju elementi situacije, ambijenta, miljea i okolnosti u

kojima je nastala prvi put. Ona nije nastala u praznom prostoru, niti stoga može bitisati u praznom prostoru." (Kutb, 1996: XIII/11)

Dakle, *fikhu-l-hareke*-dinamički fikh bazira se na razumijevanju stvarnosti *fikhu-l-vaki'a*, a *fikhu-l-evrak* je skućeno, ogranićeno razumijevanje šerijatskih propisa.

Kritike koje su upućene Kutbu u vezi s islamskim pravom

Zbog svojih stavova koji se odnose na islamsko pravo Kutb je bio žestoko kritikovan. Jednu od najžešćih kritika uputio mu je dr. Vehbe Zuhajli u kuvajtskom časopisu *El-Va'ju-l-islamiju*, gdje ga u članku pod naslovom *Napadaći na islamsko pravo* optužuje da želi uništiti islamsko pravo i dezavuirati ogroman trud koji su uložili islamski pravници tokom minulih stoljeća. (Berekat, 1998: 166)

Sve optužbe koje kritičari upućuju Kutbu mogu se rezimirati na sljedeći način;

a) kritika zbog njegovog stava prema fikhu, koga on pomalo pežorativno naziva *fikhu-l-evrak* (fikh iz knjiga, ili statički fikh), za razliku od *fikhu-l-hareke* (dinamićkog fikha, ili razumijevanje kretanja), koga on preferira i glorificira.

b) kritika podjele fikha na *ibadat* (obredoslovlje) i *muamelat* (imovinsko, braćno i krivićno pravo)

c) poziv da se prevaziđe fikh i krene iznova s *idžtihadom*, od od samog početka. (Ljevaković, 2000: 30)

Odgovor na spomenute kritike

Prije nego što se uputi kritika treba se upoznati sa znaćenjem dotićnih pojmova i šta se cilja pod tim terminima kako bi se upotpunila sliku na osnovu koje se može pozitivno ili negativno suditi. Odgovor na navedene kritike može se sublimirati na sljedeći način;

a) odgovor na kritiku zbog Kutbovog stava prema fikhu

Sejjid Kutb ujedinjuje ova dva pojma, (*fikhu-l-hareke* i *fikhu-l-evrak*) koji se opet oslanjaju na šerijatske tekstove. *Dinamićki fikh* – *fikhu-l-hareke* temeljno se razlikuje od fikha papira – *fikhu-l-evrak*, premda se on oslanja na dostupne tekstove, tekstove iz kojih crpi i fikh papira. (Kutb, 1996: XIII/11)

Također, Kutb pravi razliku između tih pojmova u metodologiji dokazivanja na osnovu šerijatskih tekstova, uzimajući u obzir *stvarnost*, ignorišući *hipotezu* –pretpostavku . Zbog toga daje fikhu i usuli fikhu posebnu izvornu dinamičku prirodu. „Ne želimo odgovoriti na ovaj način, iako on ima svoje mjesto i smisao, jer smatramo da je stvar u ovom slučaju mnogo šira i dublja od toga da se osloni na spomenuto tumačenje. U pitanju su ovdje drugi razlozi koji se moraju spoznati kako bi se spoznao metod argumentacije iz izvora i tekstova i kako bi metodologija islamskog prava (usuli fikha) i pravne norme zadobili izvornu dinamičku prirodu u svom biću, a koja je ugašena i skamenjena u umovima pravnika i mentalitetu cjelokupnog prava (fikha) u stoljećima letargije i nepokretnosti". (Kutb, 1996: XIII/11)

b) odgovor na kritiku podjele fikha na *ibadat* (obredoslovije) i *muamelat* (imovinsko, bračno i krivično pravo).

Što se tiče njegove kritike podjele fikha na *ibadat* i *muamelat*, ona ima utemeljenje. U početku islama, u vrijeme nastanka fikha ta klasifikacija nije postojala. Spomenuta raspodjela nastala je u kasnijem periodu radi lakšeg pojašavanja propisa i tehničkog karaktera.

Navedena podjela imat će negativne posljedice u doba muslimanske dekadence. Rezultat su bile devijacije u shvatanju suštine islama i negovih propisa. Obični svijet počeo je da *ibadet* shvata u njegovom užem smislu (namaz, post, zekat, hadž). Dakle, da samo ti obredi i propisi predstavljaju manifestaciju islama i imana i da njihovo narušavanje dovodi do idolopoklonstva. Odnos prema propisima u vezi s *muamelatom* nije bio odgovarajući, tako da privatanje propisa iz te oblasti iz neislamskih izvora ne vodi širku – idolopoklonstvu, pa su se sekularni zakoni postepeno udomaćili i potisnuli islamske zakone. Konstalacija takvih odnosa rezultirala je strogim pridržavanjem propisa u vezi s islamskim postulatima i, s druge strane, ubjeđenjem da pridržavanje propisa iz oblasti *muamelata* nema obavezujući karakter. Zbog takvog pristupa muslimana islamskim propisima Sejid Kutb kritikuje spomenutu kategorizaciju fikha. Govoreći o *ibadetu* kao cjelokupnom islamskom konceptu on kaže:

„Nema ljudske aktivnosti, shodno islamskom konceptu, na koju se ne može primijeniti pojam *ibadeta*, ili u kojoj se ne zahtijeva ostvarenje ovog svojstva. Cilj cjelokupnog islamskog

programa jeste, prije i poslije svega, ostvarenje značenja ibadeta." (Ljevaković, 2000: 34)

c) odgovor na poziv da se prevaziđe fikh i krene iznova s *idžtihadom* počevši od početka.

Poziv za obnovu idžtihada i napuštanju koncepta *taklida* (*slijepo slijedenje rješenja ranijih mudžtehida*) nije ništa novo, nego je u skladu s mišljenjem većine islamskih pravnika koji smatraju da su vrata idžtihada uvijek otvorena, te da idžtihadom treba da se bavi svaki učenjak koji ispunjava uvjete idžtihada. Mudžtehid se izravno poziva na Kur'an i sunnet, pridržavajući se postignutog konsenzusa islamskih pravnika. On nije obavezan da prihvati fetve i rješenja pravnika iz prethodnih perioda. Naime, Sejid Kutb ne odstupa od svojih prethodnika nego samo pooštrava uvjete potrebne za idžtihad, navodeći dva uvjeta koja raniji islamski pravni teoretičari nisu spomenuli u svojim djelima. Ta dva uvjeta su:

- praktikovanje vjerovanja i Programa u javnom životu islamskog Ummeta.
- praktikovanje vjerovanja i Programa u privatnom životu mudžtehida. (Ljevaković, 2000: 35)

Islamsko pravo nije nastalo u praznom prostoru, kao što ne živi i ne razumijeva se u praznom prostoru. Islamsko pravo nastalo je u muslimanskom društvu, nastalo je kretanjem ovog društva, suočavajući se s potrebama realnog islamskog života. Također, islamsko pravo nije bilo kreator muslimanskog društva, već je to društvo svojim realnim kretanjem, u suočavanju s potrebama islamskog života, kreiralo islamsko pravo. Te dvije povjesne, stvarne istine imaju veliko značenje i one su, također, nužne za razumijevanje prirode islamskog prava i spoznaju dinamičke naravi islamskih pravnih normi.

Oni koji danas preuzimaju te tekstove i zapisane norme bez spoznaje tih dviju istina i bez proučavanja okolnosti i uvjeta u kojima su objavljeni ti tekstovi i nastali ti propisi, ili bez uzimanja u obzir prirodne atmosfere, ambijenta i stanja koje su ti tekstovi tretirali i regurisali – a ti propisi su se formalizirali u njemu, uređivali ga i bitisali u njemu – oni koji tako rade pokušavajući primijeniti ove propise kao da su oni nastali u praznom prostoru i kao da mogu bitisati danas u praznom prostor, oni nisu istinski

pravnici i ne shvataju prirodu prava i prirodu ove vjere uopće. (Kutb, 1996: XIII/11)

Dinamički fikh uzima u obzir i stvarnost u kojoj su objavljeni tekstovi i formulisani propisi. On smatra da ta stvarnost, zajedno s tekstovima i propisima, čini jednu konstrukciju čiji elementi se nerazdvojni. Ako se elementi te konstrukcije razdvoje, ona gubi svoju prirodu i remeti se njena struktura. Stoga ne postoji nijedna pravna norma koja je samosvjesna i neovisna, koja bitiše u praznom prostoru, u kojoj se ne oličavaju elementi situacije, ambijenta, miljea i okolnosti u kojima je nastala prvi put. Ona nije nastala u praznom prostoru, niti stoga može bitisati u praznom prostoru. (Kutb, 1996: XIII/11)

Pod pojmom *stvarnost* podrazumijeva se *stvarnost islamskog društva*, koje je jedino u mogućnosti, zbog svoje umjerene prirode, da spremno primi Božije propise i da razvija islamski fikh. Islamski fikh nije odvojen od šerijata, a šerijat nije odvojen od islamskog vjerovanja. Fikh, šerijat, islamsko vjerovanje, sistem života čini jednu cjelinu koja se ne može djeliti, u tom pogledu. Nemoguće je da postoji islam, muslimani, a da nema islamskog društva, ako se pocijepa ova jedinstvena cjelina pocijepaće se i njeni dijelovi koji sačinjavaju tu cjelinu. (Berekat, 1998: 171)

Zaključak

Svi muslimanski obnovitelji, u savremenom dobu, smatrali su da se šerijatsko pravo može reformisati putem tumačenja pojedinih tekstova, osim Kutba koji naglašava neophodnost novog pristupa fikhu, odnosno, vraćanje na razumijevanje fikha onako kako ga je razumijevala prva generacija muslimana. Rezultat njegovog takvog zapažanja doveo je do pojave novih pojmova koji do tada nisu bili poznati u islamskom pravu (fikhu), a to su; *fikhu-l-evrak* i *fikhu-l-hareke*. Kutb naglašava potrebu za dinamičkim fikhom i smatra da kur'anski tekst ne može da se shvatiti u vakumu, nego u intenzivnom odnosu s djelovanjem, akcijom, aktivizmom i pokretom. Ljudska komponenta ne smije biti izvor fikha, kako su to određeni pravnici zaključivali. Fikh mora biti u vezi s esencijom islamskog temelja, a to je doktrina ili akida. Sve rasprave o fikhu, u sadašnje vrijeme jalove su zato što muslimanska zajednica još ne

egzistira. Tek kada islam postoji u praksi, mogu se razmatrati fikhska pitanja i iznalaziti rješenja za muslimansku zajednicu.

Zbog takvih i sličnih ideja Kutb je bio kritikovan i osporavan kao komentator Kur'ana. Međutim, na osnovu navedenih saznanja može se zaključiti da su spomenute optužbe upućene Kutbu zbog njegovog stava prema islamskom pravu, preoštire i tendenciozne, kao što su produkt nedovoljnog razumijevanja okolnosti i prilika u kojima su nastala njegova djela. Također, pri tumačenju određenih njegovih stavova i misli nije uziman u obzir kontekst nastanka spomenutih ideja i stavova.

Literatura

- Adilović, M. (2003). *Velikani tefsirskih znanosti*, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik.
- Berekat, M. (1998). *Sejjid Kutb*. Daru'l-bejarik. Bagdad.
- Buharija, M. I. (2016). *Sahih El-Buhari* (prijevod prof. Mahmut Karalić), El-Kelime, Novi Pazar.
- Fejruzabadi, M. (1995). *El-Kamusu'l-muhit*. Daru'l-fikr. Bejrut.
- Hanbel, A. (2009). *El-Musned*. Daru'l-fikr. Bejrut.
- Karić, E. (1997). *Kur'an u savremenom dobu II*. Bosanski kulturni centar. Sarajevo.
- Korkut, B. (1978). *Prevod Kur'ana*. Starješinstvo IZ za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju. Sarajevo.
- Kutb, S. (1996). *U okrilju Kur'ana* (prijevod Nakičević, O. Ramić, J. Hafizović, M.) Fakultet islamskih nauka. Sarajevo.
- Ljevaković, E. (2000). *Sejjid Kutb i njegov odnos prema islamskom pravu (fiqhu)*. Zbornik radova, Fakultet islamskih nauka. Sarajevo.
- Ramić, J. (2000). *Tefsir Sejjida Kutba*. Zbornik radova, Fakultet islamskih nauka. Sarajevo.
- Tumaz, A. (2002). *Hanefijski fikh*. Bemust. Sarajevo.

THE CONCEPTS OF *FIKHU-L-HAREKE* AND *FIKHU-L-EVRAK* IN THE TAFSIR WORKS OF SAYYID QUTB

Safet Husejnović, PhD

Abstract

Sayyid Qutb is a renowned Islamic scholar and visionary, best known for his life's work "In the Shade of the Qur'an." In this famous tafsir, he presents his position on fiqh and introduces terms that were previously unknown, such as fikhu-l-hareke — dynamic fiqh, and fikhu-l-evrak — fiqh on paper (recorded, static fiqh). Qutb argues that the Qur'anic text cannot be understood in a vacuum, but rather within a dynamic context — through action, movement, and activism. The human component must not be the source of Islamic law, but it should be connected to doctrine ('aqidah). He claims that all discussions on fiqh are ineffective because the Muslim community no longer functions within a caliphate, which no longer exists.

The primary aim of this paper is to explain the meaning of the expressions (phrases) fikhu-l-hareke — dynamic fiqh, and fikhu-l-evrak — fiqh on paper (recorded fiqh), to list the criticisms raised regarding Islamic law, and to respond to these criticisms. Based on relevant data, it can be concluded that the accusations directed at Qutb concerning his understanding of Islamic law are overly harsh and tendentious, resulting from insufficient knowledge of the circumstances and conditions in which his works were written.

Keywords: Qur'an, tafsir, sharia, fiqh, ruling, fikhu-l-hareke, fikhu-l-evrak.